

**European Social Science History
Conference (2020) – online (Lejda,
Niderlandy), 24–27 marca 2021 r.**

Z powodu pandemii wirusa SARS-CoV-2 wiele zaplanowanych wydarzeń naukowych zostało w 2020 r. przełożonych na rok następny w nadziei, że liczba zachorowań spadnie i będą możliwe spotkania na żywo. Tak się jednak nie stało, a kolejne fale zakażeń z mniejszą lub większą intensywnością destabilizowały spotkania naukowe. W krótkich czasach „odwilży” udało się zorganizować konferencje w tradycyjnej formie z zachowaniem reżimu sanitarnego. Niemniej jednak, większość konferencji, a zwłaszcza dużych, międzynarodowych kongresów, odbyła się w formie zdalnej przy pomocy różnych platform komunikacyjnych.

Z powyższymi trudnościami zmagali się także pracownicy International Institute of Social History przygotowujący cykliczną konferencję „European Social Science

History Conference” (ESSHC). Odbywające się co dwa lata spotkanie zaplanowano pierwotnie na marzec 2020 r. Gwałtowny rozwój pandemii SARS-CoV-2 w tym czasie wymógł na organizatorach zmianę terminu. Ostatecznie konferencja odbyła się w dniach 24–27 marca 2021 r. w formie zdalnej.

Wzorem poprzednich edycji referaty zostały pogrupowane w sesje w ramach 27 paneli tematycznych. Były to: „Economic History” (33; liczby nawiasie oznaczają liczbę sesji w danym panelu), „Family and Demography” (28), „Politics, Citizenship and Nations” (24), „Ethnicity and Migration” (21), „Women and Gender” (18), „Labour” (18), „Social Inequality” (18), „Criminal Justice” (16), „Education and Childhood” (14), „Health and Environment” (14), „Sexuality” (13), „Oral History and Life Stories” (12), „Culture” (10), „Religion” (11), „Spatial and Digital History” (11), „Elites and Fore-runners” (9), „Rural” (9), „Urban” (9), „Material and Consumer Culture” (8), „Africa” (7), „Global History” (7), „Middle Ages” (5), „Theory and Historiography” (5), „Asia” (4), „Science and Technology” (4), „Antiquity” (3), „Latin America” (3). Łącznie odbyło się 277 sesji (część sesji była współorganizowana w ramach dwóch lub więcej paneli), w których wygłoszono ponad 1100 referatów. Dodatkowo odbyło się siedem sesji dyskusyjnych oraz jedna poświęcona prezentacji książki *Lepanto and Beyond. Images of Religious Alterity from Genoa and the Christian Mediterranean* pod redakcją Laury Stagno i Borji Franco Llopisa (Leuven Univeristy Press 2021).

Tak szeroki wybór tematyczny organizowanych równolegle sesji wymaga od uczestnika konferencji dokonania selekcji spotkań, nawet w formie zdalnej, w których chciałby uczestniczyć. Ze względu na tematykę czasopisma „*Studia Geohistorica*” odniosę się do tych sesji, które odbyły się w ramach panelu „Spatial and Digital History”. Zarówno referaty

omówione poniżej, jak i inne wygłoszone na sesjach tego panelu można podzielić na trzy główne grupy. Pierwsza to prace, których głównym celem jest rozwój narzędzi i metod cyfrowej historii, a wykorzystane źródła historyczne lub wybrany temat z zakresu historii jest raczej materiałem, który można wykorzystać do jego realizacji. Większość wykonawców w projektach z tej kategorii to informatycy. Drugą grupę stanowią projekty, w których narzędzia cyfrowe rozwijane są na tyle, na ile jest to konieczne do realizacji konkretnego zadania badawczego z zakresu historii. Ich rozwój nie jest głównym przedmiotem projektu, ale następuje niejako przy okazji, w zależności od potrzeb zespołu badawczego. W skład trzeciej grupy wchodzi badania, w których centralne miejsce zajmują konkretne problemy badawcze historii, a narzędzia cyfrowe są jednymi z wielu wykorzystywanych do uzyskania odpowiedzi na stawiane pytania. Referaty omawiane w tej grupie zazwyczaj nie dotyczą rozwoju samych narzędzi i metod cyfrowej historii, a wśród prelegentów dominują historycy i geografowie. Dostrzec więc można różnorodne podejście do szeroko rozumianej historii cyfrowej. Zróżnicowanie to widać także w tytułach sesji z panelu „Spatial and Digital History”: „Archives and Data”, „Spatial Analysis of Population Geography and Occupational Structure II: Occupational Geography and Spatial Economics”, „Life, Work and Health”, „Geospatial Economic History of Southeast European Regions, 1840–1940: a Cross Examination of Population and Economic Geography”, „Urban Spaces”, „Representing Risk in Seventeenth-Century Europe: Maritime Averages, GIS and the Digital Humanities”, „Networks and Textual Analysis”, „Digital Memory and History Culture”, „Digital and Life Cycle”, „Jewish Europe in Twentieth Century”, „H-GIS of Transport Networks, Population and Economic Development: Frontiers in Reconstructing Time HGIS

for Transport Infrastructure”. Spójrzmy na kilka przykładów szczegółowych różnorodności perspektyw badawczych.

Pierwszą sesję zorganizowaną w ramach panelu „Spatial and Digital History” zatytułowano „Archives and Data”. Wygłoszono na niej cztery referaty. Douwe Zeldenrust z Instytutu Meertensa Królewskiej Holenderskiej Akademii Sztuk i Nauk w Amsterdamie (Niderlandy) w wystąpieniu pod tytułem „Developing Multi-layered Data and Collection Information Networks: the Origin and History of the Collections of the Meertens Instituut” scharakteryzował pokrótce zasób wspomnianego Instytutu na tle dziejów tej jednostki. Wskazał, że tworzone obecnie sieci informacyjne mają za zadanie ułatwić dostęp do materiałów źródłowych poprzez harmonizację danych o osobach, miejscach i samych kolekcjach. Z kolei Emmanuel Falguieres z Center for North-American Studies (École des hautes études en sciences sociales) w wystąpieniu pt. „Land Ownership as a Social Practice in the United States (Kansas, 1870–1930)” prezentował analizy czasoprzestrzenne zmian właścicielskich w majątkach w hrabstwie Russel (Kansas, USA). Obejmowały one m.in. zmienność powierzchni działek, pochodzenie właścicieli czy też koncentrację ziem przez konkretne rodziny. Badania zostały przeprowadzone m.in. na podstawie map ewidencyjnych i rejestrów katastralnych z wykorzystaniem Systemów Informacji Przestrzennej (GIS). Trzeci referat pt. „From the Desk to the World: Converting Social History Datasets to Linked Open Data using the DataLegend Ecosystem” wygłosili Auke Rijpma i Richard Zijdeman (współautorzy referatu: Ruben Schalk, Albert Meroño-Peñuela, Laurens Rietveld, Joe Raad, Roderick van der Weerdt, Bram van den Hout, Ashkan Ashkpour, Rinke Hoekstra i Kathrin Dentler). W swoim wystąpieniu przedstawili zastosowanie rozwiązań używanych przy łączeniu otwartych danych (Linked Open Data, przy założeniu FAIR Data)

w opracowywaniu zbiorów danych pochodzących ze źródeł historycznych. Referowany projekt obejmuje tworzenie, organizowanie, przechowywanie, przeglądanie i udostępnianie danych online. Jako materiał testowy wykorzystano indeksowane przez wolontariuszy rejestry zmarłych z lat 1811–1900 z terenów Niderlandów, a dokładnie tę ich część odnoszącą się do przebiegu epidemii grypy hiszpanki w Holandii w latach 1918–1920. Ostatni referat w tej sesji pt. „Do we Still need Historical Atlases in Digital Era? The Evolution of „Historical Atlas of Poland” 1880–2020” wygłosili Michał Gochna i Jarosław Suproniuk. Przedstawiono zarys dziejów projektu „Atlasu historycznego Polski”, a na ich przykładzie zastanawiano się na ile, przy dzisiejszych możliwościach technicznych, potrzebujemy tego typu wieloletnich, dużych projektów i czy zastąpienie ich jedynie zbieraniem i opracowywaniem surowych danych będzie wystarczające.

Na program sesji pt. „Jewish Europe in Twentieth Century” składały się pierwotnie cztery referaty, choć finalnie wygłoszone zostały tylko trzy. Maja Hultman z Uniwersytetu w Göteborgu w wystąpieniu pt. „From Marginalisation to Multiplicity: Stockholm’s Jewry before 1939” przedstawiła zarys dziejów Żydów w przedwojennym Sztokholmie w kontekście przestrzeni miasta. Oprócz zaprezentowania mapy ośrodka z zaznaczonymi istotnymi dla społeczności żydowskiej obiektami i miejscami, dokonała analizy przestrzeni wokół konkretnych osób, próbując m.in. odtworzyć ich drogi przemieszczania się z miejsca zamieszkania do np. szkoły lub synagogi. Celem było sprawdzenie, jak dotychczas w literaturze kategorie tej społeczności (m.in. podziały na imigrantów z Niemiec i Europy Wschodniej, biednych i bogatych, ortodoksyjnych i reformowanych) odnoszą się do funkcjonowania grupy w przestrzeni miasta. Drugi referat w tej sesji wygłosił George Vascik z Uniwersytetu w Miami.

W prezentacji pt. „Locating Prejudice: The Geography of Jew-Hatred in Germany, 1893–1933” autor dokonał szeregu analiz przestrzennych, m.in. przedstawił ukształtowanie terenu, podziały administracyjne i zaludnienie badanego obszaru (północne Niemcy), następnie na ich tle pokazał przestrzenny rozkład wyników wyborów z 1924 r. w kontekście głosów oddanych na partie antysemityczne. Te i inne analizy służyły uzyskaniu odpowiedzi na pytania o dynamikę rozwoju postaw antysemitycznych w Niemczech i odnalezieniu czynników na nią wpływających. Trzecie i ostatnie wystąpienie w tej sesji wygłosił Gerben Zaagsma z Uniwersytetu w Luksemburgu. W referacie pt. „Mapping Wartime Jewish Diaries and their Postwar Trajectories” zaprezentował projekt badawczy, w którym analizie poddane zostały przechowywane w Żydowskim Instytucie Historycznym w Warszawie pamiętniki Żydów z okresu drugiej wojny światowej. Referent, przy pomocy oprogramowania Nodegoeat, opracowuje wspomniany materiał z jednej strony pod

kątem przestrzennym, zestawiając miejsca, w których pamiętniki powstały, oraz te, o których mowa w tych źródła, z drugiej strony bada dalsze ich losy – miejsca i daty wydań, języki, na jakie zostały przetłumaczone. Badania te pozwolą na lepsze zrozumienie zarówno dziejów historiografii Holocaustu, jak i wpływu na nią poszczególnych publikacji.

Podsumowując, stwierdzić należy, że referaty wygłoszone w panelu „Spatial and Digital History” podczas ESSHC stanowiły interesujący przegląd aktualnie prowadzonych badań z zakresu historii przestrzennej i cyfrowej. Pokazały różnorodne podejścia, w których trzy wspomniane obszary raz były tłem do przedstawienia szerszych zjawisk, a innym razem przedmiotem badawczym jako takim. Następną konferencja ESSHC odbędzie się w dniach 12–15 kwietnia 2023 r. w Göteborgu (Szwecja). ■

Michał Gochna
(Warszawa)